

Johanna Turunen

FM, YTM, nykykulttuurin tutkimus, Jyväskylän yliopisto

KATOAVAN MAAILMAN ELEGIA Kapitalismin ekokritiikki ja eksistentiaalinen imperialismi

*My images are unashamedly idyllic and romantic, a kind of enchanted Africa.
They're my elegy to a world that is steadily, tragically disappearing.*
(Brandt 2019.)

Brittiläisen valokuvaajan Nick Brandtin (s. 1964) laajasti kiertänyt näyttely *Inherit the Dust* on otettu vastaan lähes poikkeuksetta kehujen saattelemana. Afrikkalaisista eläinmuotokuvista tunnettu Brandt ottaa Kansallismuseossa 5.4–1.9.2019 esillä olleessa näyttelyssään vahvasti kantaa eläinten pienenevää elintilaa ja liikkakansoitusta vastaan, vaati ihmiskuntaa toimimaan Afrikan ainutlaatuisen luonnon ja eläimistön pelastamiseksi. Näyttely koostuu taidokkaasti toteutetuista filmikameraotoksista, joissa Brandt asettaa omat ikoniset eläinmuotokuvansa ja karut, saasteiset, inhorealistiset maisemakuvat urbanisoituvasta Itä-Afrikasta vastakkain, pakottaen kaksi stereotyyppistä mielikuvaa Afrikasta keskinäiseen dialogiin (ks. kuva 3). Vaikka näyttely onkin kulkenut pääosin ylistävien arvostelujen ja suotuisten tuulten alla, anti-imperialistinen luenta avaa uuden näkökulman näyttelyyn ja sen taustalla oleviin motiiveihin, sekä käsityksiimme länsimaisen imperialismin ja siihen kietoutuneen kapitalistisen kulutusyhteiskunnan kauaskantoisista ympäristövaikutuksista.

Tuomalla itse teosten rinnalle näyttelyn taustavaikutteita ja toteuttamista läpikäyvän minidokumentin, Brandtin haastatteluja ja näyttelyn promotiovideoita, artikkeli käy läpi Brandtin teosten ympäristökriittisen otteen suhdetta ekoimperialistiseen kritiikkiin (esim. Nygren 2014) ja tekee vertailun kautta Brandtin teoksia kuvaavaa eksistentiaalisen imperialismin (Sealey-Huggins 2017) kapitalistista luonnetta näkyväksi.

Tavoitteena on avata laajempaa keskustelua imperialismin ja ympäristön välisistä suhteista ja niiden katkoksista ja jatkumoista. Teksti etenee neljän eri kappaleen kautta. Ensimmäinen kappale käy läpi ympäristön hallinnan, luonnonvarojen keräämisen, imperialismin ja kapitalismin välisiä suhteita ja pohjustaa loppuartikkelin tulokulmaa. Toinen kappale keskittyy lyhyeen osioon Brandtin *Inherit the Dust* -näyttelyssä olevasta videosta, niin sanotun minianalyysin tai tilannekuvan muodossa. Kolmas kappale vie näyttelystä kumpuavaa tulkintaa pidemmälle ja pohtii katoavan maailman tematiikkaa yhdessä luonnon taloudellisen hyödyntämisen ja tuotteistamisen prosessien kanssa. Lopuksi palaan vihreän jälkikolonialisuuden ideaan ja tapoihin, joilla se pyrkii haastamaan ekoimperialismin muotoja.

Luonnon hallinta, kapitalismi ja eksistentiaalinen imperialismi

Imperialismi¹ on prosessi, joka ottaa erilaisia muotoja eri konteksteissa. Keskeisenä näissä kaikissa muodoissa on kuitenkin halu laajentaa omaa (kulttuurista/poliittista/taloudellista) valtapiiriä uusille alueille. Sen keskiössä on halu valloittaa maa-alueita ja kerätä resursseja: halu alistaa ja omia luonto inhimillisen hyödyn alaiseksi. Merten taakse suuntautuneen eurooppalaisen imperialismin ensimmäisinä motiiveina olivat jalometallit, kuten kulta ja hopea, sekä erilaiset mausteet ja silkki. Orjakolonialismin myötä mukaan tulivat enenevässä määrin puuvilla ja sokeri. Nykypäivänä imperialistisen halun kohteena on useammin työvoima, markkina-alueet ja luonnonvarat. Ilmastonmuutoksen värittämässä tulevaisuudessa huomio siirtynee elämän keskeisiin elementteihin, kuten juomakelpoisen veden hallintaan. Myös autenttisten luontokokemuksien, luonnonsuojelun ja luonnon ympärille rakentuvaan turismiin kiinnittyvillä prosesseilla voi olla imperialistisia elementtejä.

Vaikka teollisen tuotannon lisääntymisellä on ollut suora yhteys ilmaston lämpenemiseen, ilmastonmuutoksen kiihtymistä ei voida kuitenkaan nähdä pelkästään teollistumisen aikaansaannoksena. Eyal Weizmann (2015, 3) korostaakin luonnon ja ilmaston hallintaan ja muokkaamiseen pyrkivän imperialistisen pyrkimyksen merkitystä. Imperialistisesta näkökulmasta luonto, yhtä lailla kuin luonnon asemaan alistetut kolonisoidut ihmiset, on sivistämisen kohteena. Historiallisesti ”sivistyneellä asutuksella” ja luonnon taloudellisella valjastamisella on uskottu olevan ilmastomyönteisiä seuraamuksia (esim. Zilberstein 2016). Juuri tämä eurooppalaisen asutuksen sivistävä vaikutus olikin aikalaisten mielestä yksi kolonisaation oikeutus, ellei jopa imperialistien itse tunnustama velvoite. Niin luonto, eläimet, ympäristö kuin ihmisetkin tuli joko raivata pois sivistyksen edeltä tai alistaa tuotannon ja hallinnan alaiseksi (Voskoboynik 2018, 40–42, ks. myös Escobar 2008).

Tämän länsimaisen imperialistisen sivistämismission taustalla on pohjimmiltaan kapitalistiselle järjestelmälle tyypillinen ajatus jatkuvasta kasvusta.² Luonto on tässä näkökulmassa vain kertakäyttöistä valuutaa. Imperialististen normien mukaan luonnonvarojen kestävä käyttö ei ole tarpeen, koska kun yksi alue on tyhjennetty kaikesta arvokkaasta, voidaan aina siirtyä uudelle alueelle, vallata lisää maata ja alistaa uusia ryhmiä (Voskoboynik 2018, 38). John Narayan ja Leon Sealey-Huggins (2017, 2388–9) ovatkin verranneet uusliberaalia globalisaatiota länsimaisen imperialismin lopuksi ja uuden kapitalistisen imperialismin ajanjaksoksi, jota ei voi enää ymmärtää pelkästään vanhan imperialistisen mallin perusteella. Tyypillistä tälle uudelle ylijärjestyksen pääoman aikakaudelle on tapa, jolla se on muuttanut globaalia jakoa ”meidän” ja ”heidän” välillä: kapitalistisen imperialismin voittajia ei enää määritä pelkästään pohjoinen tai läntinen sijainti ja ihonväri. Ylijärjestyksen pääoman tapa siirtää kuluttamisen hiilijalanjälki matalan palkkatason maihin siirtää mukanaan myös ilmastonmuutoksen voimakkaimmat sosiaaliset ja ekologiset vaikutukset globaaliin etelään: maihin, jotka ovat samanaikaisesti sekä riskialttiimpia äärimmäisille sääilmiöille että omistavat vähemmän resursseja ilmastonmuutoksen vaikutusten hallintaan (Sealey-Huggins 2017, 2445).

¹ Tässä artikkelissa imperialismin viitataan valtapiirin laajentamiseen pyrkivään ideologiaan sekä sitä tukeviin kulttuurisiin, poliittisiin ja taloudellisiin toimiin. Valtapiiriin kuuluviin alueisiin kohdistuviin konkreettisiin hallinnan toimiin (asutus, valloitus, väkivalta) viitataan kolonialismin käsitteellä.

² Ajatus kasvusta ja oman taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen etupiirin laajentamisesta on keskeinen osa imperialistista ajattelua myös niin sanotun länsimaisen kapitalistisen järjestelmän ulkopuolella. Esimerkiksi Neuvostoliiton kommunistisen imperiumin rakentaminen toimi pitkälti samojen ideaalien perusteella, vaikka se kapitalismin sijaan rakentuikin sosialistisen ideologian varaan.

Sealey-Huggins (ibid.) korostaakin, kuinka ilmastonäkökulmasta tämä imperialistinen ajanjakso ei ole pelkästään kapitalistinen vaan eksistentiaalinen. Pohjimmiltaan se uhkaa kaikkea elämää planeetallamme. Tässä maailmassa kaikki ovat lopulta saman itsetuhoisen prosessin uhreja (Voskoboynik 2018, 16).

Tätä imperialismin, talouden ja ekologian yhteenkietoutumaa ja sen vaikutuksia globaaliin etelään on lähestytty myös ekoimperialismin käsitteen kautta. Käsitettä käytetään moninaisissa yhteyksissä (esim. Guha 1990; Driessen 2005; Nygren 2014), mutta yhteistä näkökulmille on kritiikki luonnonvarojen käyttöä ja luonnonsuojeluun kietoutuvia globaaleja valtahierarkioita kohtaan. Näissä hierarkioissa erityisesti globaalin etelän köyhät ovat sekä ylijärjestyksen yhtiöiden taloudellisten intressien, länsimaisten aktivistien poliittisten motiivien että usein myös itse suojeltavana olevan luonnon suhteen alisteisessa asemassa.³ Eri toimijoiden väliset vaikutussuhteet ovat usein hyvin mutkikkaita, ja kuten Roos ja Hunt (2010, 3) korostavat, ekoimperialismin rakenteiden purkamiseen tähtäävien ratkaisujen tulee ensin ”tunnustaa, että maailmamme on lukittuna kulttuuristen, ekonomisten ja ekologisten riippuvuus-suhteiden tanssiin”.⁴

Inherit the Dust – tomun perijät

Tässä artikkelissa ei ole kyse vain Nick Brandtistä yksilönä tai taiteilijana. Sen sijaan tulkitsemme Brandtin näyttelyä osana olemassa olevaa länsimaisen katseen kaanonin ja tapaa rakentaa merkityksiä, joka on rakentunut kolonialististen valtarakenteiden ja niiden toiseuttavien ja eksotisoivien impulssien varaan. Brandtin ekokriittiset teokset ovat osa järjestelmää, jossa asioille ja esineille annetut merkitykset – myös kriittiset – rakentuvat suhteessa länsimaisen moderniteetin ja kulttuurin ideaaleihin. Kontrasti näyttelyn viestin ja Brandtin omien intentioiden välillä tuleekin selväksi juuri näyttelyä taustoittavien minidokumenttien, haastatteluiden ja visuaalisen materiaalin kautta.

Aloitan lyhyellä kohtauksella näyttelyssä esitetystä, sen konseptia avaavasta minidokumentista (Brandt 2016a). Vain muutaman minuutin mittaisessa kohtauksessa tiivistyy monta keskeistä teemaa. Visuaalisen kerronnan tasolla kohtaaminen alkaa stillikuvalla Brandtista istumassa aavikolla kameransa kanssa (ks. kuva 1). Vähän matkan päässä hiekassa lepää eläimen pääkallo. Laskeva aurinko paistaa niin matalalta, että kallo luo hiekkaan pitenevän varjon. Taustalla näkyy tummia pilviä ja niiden välistä pilkottava vuoren huippu. Tunnelma on surullinen, jopa pahaenteinen. Kertojana toimiva Brandt aloittaa:

But then I had to stop and ask myself. Am I just grieving for the loss of this world, because as a privileged white guy from the West I'll never be able to see these animals in the wild? (Brandt 2016a.)

Kuten sitaatista käy ilmi, Brandt on tietoinen omasta etuoikeutetusta asemastaan länsimaisena luontokuvaajana. Mainoksilla ja musiikkivideoilla elantonsa hankki-

³ Vaikka epätasa-arvon kontrastit ovat usein kaikkein voimakkaimpia globaalissa etelässä, kapitalistisen imperialismin aikakaudella (ks. Narayan ja Sealey-Huggins 2017) myös globaalin pohjoisen alueelta on runsaasti haavoittuvia ryhmiä. Ympäristöoikeuksien saralla tämän epätasa-arvon ilmentymänä voidaan pitää esimerkiksi vuonna 2016 Standing Rockin reservaatissa (Dakota, Yhdysvallat) puhjennut protesti tai Suomessa ajoittain julkiseen keskusteluun nousevia keskusteluja saamelaisien maa- ja elinkeino-oikeuksista.

⁴ Kirjoittajan suomennos.

Kuva 1. Kuvakaappaus videolta *INHERIT THE DUST : The Concept* (Brandt 2016a).

neen Brandtin ura koki suunnanmuutoksen, kun Brandt oli vuonna 1995 Tansaniassa kuvaamassa videota Michael Jacksonin ”Earth Song”-kappaleelle. Brandt ihastui alueen luontoon ja eläimiin. Siitä lähtien hän on omistanut uransa Itä-Afrikan eläimien kuvaamiselle. Brandt tuli tunnetuksi erityisesti muotokuvamaisista kuvistaan, joissa hän kykenee luomaan vahvan kontaktin kuvattaviin eläimiin. *Inherit the Dust*-näyttelyssä Brandt on tuonut muotokuvat aidon kokoisina uuteen urbaaniin ympäristöön ja kuvannut ne uudelleen tallentaen niiden vuorovaikutuksen niin elollisen kuin elottomankin ympäristön kanssa (ks. kuva 3). Onkin vaikea määritellä, missä määrin Brandtin hyvin aitoon ja vahvaan suruun Itä-Afrikan eläimiä uhkaavasta sukupuutosta kietoutuu myös huoli omasta toimeentulosta – luontokuvaajana ja taiteilijana, jonka valttikortti nämä eläimet ovat.

Most African people would say that our Western societies trampled all over our natural worlds centuries ago in the interests of economic expansion (ibid.).

Kun puhe kääntyy taloudelliseen kehitykseen, ruudun valtaavat pölyiset kaivokset, louhokset ja massiiviset työkoneet (ks. kuva 2), jotka ovat toistuva elementti myös näyttelyn teoksissa. Taloudellinen kehitys on linkitetty luonnonresursseihin ja niiden keräämisen aiheuttamaan tuhoon. Tosiasiaa, että valtaosa kaivoksista kuuluu kansainvälisille yhtiöille, jotka vievät sekä luonnonvarat että niiden myynnistä tulevat voitot pois Afrikasta, ei mainita. Imperialismille keskeistä impulssia maa-alueiden valloittamiseen ja niiden luonnonvarojen väkivaltaiseen hyväksikäyttöön ei myöskään tuoda esiin tarinalle keskeisenä taustana. Samoin nykyhetken kansainvälisen talouden moninaiset vaikutukset globaaliin etelään on vaiennettu. Pääroolin saavat hengettömät koneet. Itse taideteoksissa koneiden rinnalle nostetaan usein myös afrikkalaiset työläiset, mutta tässä kohdin video fokuoitetuun vain koneiden symboloimaan elottomaan tuhovoimaan.

And that in Africa, they never got much of chance to develop economically until now. So now it is their turn to economically grow. Why should they be deprived of the comfortable material lives that we have in the West? (ibid.).

Kuva 2. Kuvakaappaus videolta *INHERIT THE DUST : The Concept* (Brandt 2016a).

Hetkeksi ruudun valtaavat laskevan auringon valossa kiiltävät peili-ikkunaiset pilvenpiirtäjät. Urbanin kuvaston tavoitteena lienee kuvaannollistaa talouden kasvun tavoitetta: aurinkoista, varakasta ja hyvinvoivaa kaupunkiympäristöä. Luonnosta irralleen asetettua elämää. Sivistystä. Tulevaisuuden vision välähdys vaihtuu kuitenkin nopeasti ilmakehuun nimeämättömästä slummista, kuvaukseen Afrikan inhorealitisesta arjesta. Kurjuuspornoon rinnastettava kuvakavalkadi toistuu taustalla, kun kertoja pohtii afrikkalaisten oikeutta parempaan elintasoon. Kohtaus päättyy kuvaan maassa makaavasta kuolleesta norsusta, jonka syöksyhampaat on leikattu irti. Kertoja kysyy: "In some regards it is a reasonable argument but at what cost." (Ibid.)

Nygren (2014) on lähestynyt ekoimperialismia ympäristöoikeuksien ja ekologisten oikeuksien erottelun kautta. Jaottelu tulee Baxterilta (2005), jonka mukaan ympäristöoikeudet liittyvät eri ihmisryhmien epätasa-arvoisiin mahdollisuuksiin hyötyä luonnonvaroista ja suojautua ympäristön haitallisilta elementeilta (esim. saasteet ja ilmastonmuutos). Ekologisissa oikeuksissa on puolestaan kyse ihmisen ja luonnon välisistä eettisistä kysymyksistä. Kuten Nygren (2014) osoittaa, joko näiden kahden välillä ei ole aina selkeä ja oikeuksia ei tulisi nähdä toistensa vastakohtina. Yllä olevan videoanalyysin viimeinen kohtaus voidaan kuitenkin nähdä juuri näiden kahden eri oikeuden välisenä kilpailuna – arvotaisteluna Brandtin symboloiman länsimaisen kolonialistisen valtaposition, paikallisen väestön omaehtoisten tarpeiden ja paikallisen luonnon ja eläimistön suojelun välillä. Huomattavaa on, että kohtauksen kerronnan valossa sekä ympäristöoikeuksien ja ekologisten oikeuksien saralla paikallinen väestö on asetettu häviäjän tai syyllisen asemaan. Samalla kun heidän toiveensa paremmasta elintasosta asetetaan kyseenalaiseksi, viimeistään väkivaltaisesti kuolleen norsun ruumiin on tarkoitus järkyttää katsoja Brandtin sanoman puolelle: saada katsoja asettamaan luonnon ekologiset oikeudet inhimillisten ympäristöoikeuksien edelle.

Kohtauksen taustalla oleva arvolataus paljastaa, että Brandtin omassa visiossa näyttelyn ja videon ensisijainen yleisö ei löydy hänen kuvaamistaan slummeista. Heidän tarkoituksensa on vain toimia sopivana rekvisiittana Brandtin taiteessa ja vaikuttamistyössä. Kuten seuraavasta kappaleesta käy ilmi, Brandtin taide on

suunnattu länsimaiselle yleisölle – varakkaille eläinten oikeuksista kiinnostuneille maailmankansalaisille, joiden lahjoituksilla Brandt toteuttaa toimintaansa.

Katoava maailma ja uhanalaisen luonnon tuotteistaminen

Tukholman Fotografiskassa (2016) pidetyn näyttelyn yhteydessä järjestetyssä haastattelussa Brandt selittää kuvaavansa vain mustavalkokuvia niiden ajattoman tunnelman vuoksi. Brandt korostaa haluavansa luoda tunteen maailmasta, jota ei enää ole. Hän kuvaa työtään ”katoavan maailman elegiaksi”⁵ (ibid.): kuvaukseksi maailmasta, jonka katoamisen hän jo ennalta tiesi, mutta jonka tuhon vauhtia ja laajuutta hän ei vain kyennyt ennakoimaan. Brandt korostaakin, että teokset voitiin kuvata vain Afrikassa, sillä muualta tämä ”majesteettisten” suurten nisäkkäiden asuttama maailma on jo kadonnut (ibid.). Ilmassa roikkuu ongelmallinen kolonialistinen diskurssi Afrikasta alkukantaisena, historiaan jumittuneena maanosana, mutta Brandt ei laajenna tulkintaansa tai asemoi itseään sen ulkopuolelle.

Afrikan suurten nisäkkäiden suojeleminen rinnastetaankin videon muissa osissa sukupuuttoon kuolleisiin eläimiin, kuten mammutteihin ja villasarvikuonoihin.⁶ Osansa Brandtin kerronnassa saavat myös Britteinsaarilla sukupuuttoon kuolleet hirvi, susi, ruskeakarhu, ahma ja ilves, eli eläimet, joita Brandt pikkupoikana unelmoi kohtaavansa kotiseudullaan. Brandtin sanojen mukaan tämä maailma oli kuitenkin jo kadonnut ennen hänen aikaansa. Kenties juuri tästä jo lapsena koetusta menetyksen tunteesta johtuen Brandt on aktiivisesti mukana luonnonsuojelussa. Brandt on yhdessä Richard Bonhamin ja Tom Hillin kanssa perustanut vuonna 2010 salametsästystä vastustavan Big Life Foundation -järjestön, joka on avannut 41 valvonta-asemaa Kenian ja Tansanian rajan molemmin puolin. Fotografiskan haastattelussa Brandt toteaa, että heidän toimintansa vuoksi salametsästys alueella on saatu käytännössä pysäytettyä, joskin kuten Brandt korostaa, se jatkuu yhä muualla (Fotografiska 2016).

Kiitokset onnistumisista kuuluvat Brandtin mukaan ”to people like you” (ibid.), eli tässä tapauksessa ruotsalaisille varakkaille potentiaalisille lahjoittajille, joiden raha on yksi syy myös Brandtin sen iltaiselle puheelle. Länsimaisten järjestöjen luonnonsuojeluhankkeita on kritisoitu niiden uuskolonialistisista vivahteista (esim. Driessen 2005; Randeria 2007). Niissä kulminoituu uudelleen itsensä keksivä imperialistisen hallinnan mekanismi: kolonialistinen poliittinen hallinto, dekolonisaatiota seurannut taloudellinen dominointi ja hyväksikäyttö ja nyt ulkomaisella rahalla toimivien länsimaisten järjestöjen tulva, joilla jokaisella on oma idea parhaaksi toimintatavaksi.

Myöhemmin samassa haastattelussa Brandt tuo kriittiseen sävyyn esiin, kuinka länsimaissa monien ajatuksia kuvaa romanttinen käsitys Afrikasta. Etelä-Amerikasta tai Euroopasta puhutaan sen yksittäisten maiden kautta, mutta Afrikka on aina vain Afrikka (Fotografiska 2016). Omasta kritiikistään huolimatta Brandt hyödynittää teoksissaan toistuvasti juuri Afrikkaa romantisoivia trooppeja yhtä lailla kuin niiden inhorealistisia vastakohtia. Afrikka näyttäytyy Brandtin töissä kokoelmana nimettömiä stereotyyppisiä maisemia ”itäisessä Afrikassa”. Teoksien kuvaustiedot eivät paikanna teoksia tarkemmin minnekään. Brandt ainoastaan toteaa ottaneensa kuvat siellä missä kuvien eläimet vaelsivat vain muutamia vuosia sitten (ibid.). Vaikka Brandt tuo esiin haastattelussa, että osa alkuperäisistä eläinpotreiteista on otettu kansallispuistoissa tai luonnonsuojelualueella, urbanisoituvat ja rakenteilla

⁵ Kirjoittajan suomennos.

⁶ Sama retoriikka toistuu myös näyttelyn osana esitetyssä videossa *INHERIT THE DUST*: The Concept (Brandt 2016a).

Kuva 3. Nick Brandt, 2014: "Street with Lioness and Cub". Kuva: Johanna Turunen, 2019.

olevat alueet puistojen liepeillä toimivat uusissa teoksissa niiden näyttämöinä, esimerkkeinä eläinten aikaisemmista asuinalueista (vrt. kuva 3).

Ajatus monella eri tasolla katoavasta maailmasta on itse asiassa keskeinen osa Brandtin näkökulmaa ja se on myös tehokas strateginen keino tuotteistaa luontoa turistikokemukseksi – tai taiteeksi. Kulttuuriperinnön tutkimuksen saralla on tutkittu, kuinka nimenomaan katoamisen ja menetyksen potentiaali luo kulttuuriperinnölle lisäarvoa (De Silvey & Harrison 2019). Uhan alla oleva perintö, tai tässä tapauksessa länsimaiselle turismille alistettu kutistuva "aito ja alkuperäinen" luonto, on arvokasta juuri koska se on katoamassa: se tulee kokea ennen kuin se on poissa. Brandt haluaakin osaltaan suojella sitä juuri turismin vuoksi. Brandt toteaa, että Afrikan ainut "kestävä taloudellinen resurssi" ovat sen uhanalaiset eläimet ja niiden ympärille rakentuva turismi: mahdollisuus kokea luonto, joka länsimaissa on jo kadonnut (2016a).

Ilmastonäkökulmasta Brandtin tavoite suojella luontoa lisääntyvän kansainvälisen turismin vuoksi on vähintäänkin ristiriitainen. Ilmastonmuutoksen määrittämässä maailmassa lisääntyvä kansainvälinen turismi (ja siihen liittyvän lentomatkailun, infrastruktuurin rakentamisen ja eläinten "suojelualueille" suuntautuvien kamerasafarien lisääminen) ei kuitenkaan ole kestävä eikä toivottava kehityskulku alueen eläimille tai asukkaille, vaikka se taloudellisesti voisikin olla kannattavaa toimintaa. Luonnonsuojelua kansainvälisen turismin ehdoilla voidaankin pitää yhtenä kapitalistisen ekoimperialismin oireena (ks. myös Neumann 1998). Näkemys korostaa etuoikeutettua länsimaista asennetta, jossa maailma on ja tulee olla "meille" kaikille avoimesti koettavissa, mutta paikallisten asukkaiden pääsyä näille alueille tulee rajoittaa alueen luonnon ja sen eläimistön suojelun nimissä.

Läpi näyttelyn ja sitä kommentoivien videoteosten ja haastattelujen Brandtin kerronta korostaa (afrikkalaisten) ihmisten ja eläinten välistä eroa. Vaikka itse teoksissa niin eläimet kuin maisematkin ovat anonyymejä, teoksissa esiintyvät eläimet

esitetään haastatteluisia nimeltä ja Brandt puhuu heidän välisistä kohtaamisistaan lämpimästi. Kuvat korostavat heidän arvokkuuttaan ja yksilöllisyyttään. Kuvissa esiintyvät ihmiset puolestaan ovat nimetöntä massaa; yhtä lailla kapitalistisen imperialismin uhreja, mutta Brandtille osallisuudessaan ja määrässään osa ongelmaa. Brandtin huolella on myös totuutta. Voimakas väestönkasvu ja nopea urbanisointuminen on johtanut eläinkantojen voimakkaaseen laskuun esimerkiksi Keniassa. Kuten Brandt korostaa, suurin uhka näille eläimille ei ole vain salametsästys vaan ”me”, eli ihminen.

Mainly it is about all of us. Significantly, it’s about the terrifying number of us. And the impact on the very finite amount of space and resources for so many humans. (Brandt 2016a.)

Näen, että ”me” todennäköisesti tulemme olemaan myös yksi kapitalistisen imperialismin lopullinen kompastuskivi. Enää ei ole uutta maata, jonne siirtyä. Maa on kulutettu loppuun. Jatkossa kasvu on mahdollista vain laajamittaisen tuhon kautta, mikä tarkoittaa, että on saavuttu eksistentiaalisen imperialismin aikaan.

Lopuksi

Brandtin teoksissa kiteytyy sekä eksistentiaalisen imperialismin konkreettinen todellisuus että laajemmat imperialismin jälkeensä jättämät epätasa-arvon ja rasismin jäljet. Näin jälkikäteen voimmekin ajatella, että ihmisten muokkaama ja loppuun kuluttama luonto kertoo kolonialismin ja kapitalismin tarinaa hyvin kehollisessa mielessä: hylätyt kaivokset ja kaadetut metsät ovat kuin luonnon keholla risteävät arvet ja haavat. *Inherit the Dust* -näyttelyn teokset tarttuvat kipeällä tavalla näihin haavoihin, pakottaen ainakin meidät täällä globaalissa pohjoisessa kohtaamaan uusliberaalin imperialismin jäljet ja siihen sitoutuneen eksistentiaalisen uhkan. Brandt ei kuitenkaan omien sanojensa mukaan tekisi teoksiaan, ellei uskoisi, että jäljellä on myös toivoa.

Siinä missä Brandtin taide kykenee taidokkaasti herättämään katsojissaan vahvoja tunteita sekä Afrikan uhanalaisen eläimistön puolesta että jatkuvaan kuluttamiseen tähtäävää kapitalistista järjestelmää vastaan, Brandtin motivaatioita avaavat dokumentit paljastavat taustalla olevat ekoimperialistiset motivaatiot. Tässä artikkelissa on raapaistu imperialismin ja ilmastonmuutoksen välisten kytkösten pintaa, mutta yksi keino eteenpäin on etsiä ratkaisuja vihreän jälkikoloniaalisuuden (Huggan & Tiffin 2007; Roos & Hunt 2010) kentältä. Huggan ja Tiffin (2010) määrittelevät vihreän jälkikoloniaalisuuden keinona ymmärtää imperialismin, luonnonvarojen käytön ja ympäristön välisiä suhteita ja niiden vuorovaikutuksen pitkää historiaa kriittisestä anti-imperialistisesta näkökulmasta. Keskeistä sille on ymmärtää juuri ihmisen ja luonnon välistä suhdetta tavoilla, jotka ottavat huomioon imperialismin jälkeensä jättämiä rasismin ja epätasa-arvon verkostoja ja eri ihmisryhmien asemia näissä hierarkioissa (ibid., 7). Vihreä jälkikoloniaalisuus vastaakin jossain määrin Nygrenin (2014) esiin nostamaan ongelmaan ympäristöoikeuksien ja ekologisten oikeuksien välillä. Kestävien ratkaisujen tulee kyetä ottamaan huomioon paitsi paikallisten yhteisöjen tarpeet ja toiveet myös konkreettiset luonnonsuojelun haasteet ja luoda uusia tapoja hahmottaa luonnon ja ihmisten välisiä suhteita.

Artikkeli liittyy Euroopan tutkimusneuvoston Horisontti-ohjelmasta rahoittamaan projektiin “Legitimation of European cultural heritage and the dynamics of identity politics in the EU, EUROHERIT” (ERC St.G N:o 636177).

Lähteet

- Baxter, Brian (2005) *A Theory of Ecological Justice*. London: Routledge.
- Brandt, Nick (2016a) *INHERIT THE DUST : The Concept*. Fotografiska Stockholm. Saatavilla: <<https://www.youtube.com/watch?v=QlvNID3H7IQ>> (linkki tarkistettu 20.1.2020).
- Brandt, Nick (2016b) *INHERIT THE DUST : Behind The Scenes*. Fotografiska Stockholm. Saatavilla: <<https://www.youtube.com/watch?v=FOy351jdcg0>> (linkki tarkistettu 20.1.2020).
- Brandt, Nick (2019) *Inherit the dust*. Näyttelyteksti. Kansallismuseo.
- Driessen, Paul (2005) *Eco-Imperialism: Green Power, Black Death*. New Delhi: Academic Foundation.
- Escobar, Arturo (2008) *Territories of Difference: Place, Movements, Life, Redes*. Durham: Duke University Press.
- Fotografiska (2016) *F Talk with Nick Brandt at Fotografiska*. Saatavilla: <<https://www.youtube.com/watch?v=oDJW2Knw818>> (linkki tarkistettu 20.1.2020).
- Guha, Ramachandra (1990) *Environmentalism: A Global History*. New York: Longman.
- Huggan, Graham & Tiffin, Helen (2007). GREEN POSTCOLONIALISM. *Interventions*, 9(1), 1–11. <[doi:10.1080/13698010601173783](https://doi.org/10.1080/13698010601173783)>
- Kansallismuseo (2019) *Nick Brandt: Inherit the Dust*. Saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=jH_JjiOCF_8&feature=youtu.be> (linkki tarkistettu 20.1.2020).
- Narayan, John & Sealey-Huggins, Leon (2017) Whatever happened to the idea of imperialism? *Third World Quarterly*, 38:11, 2387–2395, <[doi:10.1080/01436597.2017.1374172](https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1374172)>
- Neumann, Roderick P. (1998) *Imposing Wilderness: Struggles over Livelihood and Nature Preservation in Africa*. Berkeley: University of California Press.
- Nygren, Anja (2014) Eco-imperialism and environmental justice. Teoksessa Lockie, Stewart; Sonnenfeld, David A.; Fischer, Dana R. (toim.) *Routledge International Handbook of Social and Environmental Change*. Abingdon: Routledge, 58–69.
- Randeria, Shalini (2007) Global Designs and Local Lifeworlds: Colonial Legacies of Conservation, Disenfranchisement and Environmental Governance in Postcolonial India. *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies*, 9(1), 12–30, <[doi:10.1080/13698010601173791](https://doi.org/10.1080/13698010601173791)>
- Roos, Bonnie & Alex Hunt (2010) *Postcolonial green: Environmental politics & world narratives*. Charlottesville: University of Virginia Press.
- Sealey-Huggins, Leon (2017) '1.5°C to stay alive': climate change, imperialism and justice for the Caribbean. *Third World Quarterly*, 38:11, 2444–2463. <[doi:10.1080/01436597.2017.1368013](https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1368013)>
- Zilberstein, Anya (2016) *A temperate empire: Making climate change in early America*. New York: Oxford University Press.
- Voskoboynik, Daniel M. (2018) *The Memory We Could Be: Overcoming Fear to Create Our Ecological Future*. Gabriola Island: New Society Publishers.
- Weizmann, Eyal (2015) *The Conflict Shoreline. Colonization as Climate Change in the Negev Desert*. Göttingen: Steidl.